Tampereen yliopisto

Anni Lakaniemi

TULKKIEN SIJAISTRAUMATISOITUMINEN PAKOLAISTEN KANSSA TEHTÄVÄSSÄ TYÖSSÄ

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
kandidaatintutkielma
huhtikuu 2024

TIIVISTELMÄ

Anni Lakaniemi: Tulkkien sijaistraumatisoituminen pakolaisten kanssa tehtävässä työssä, kirjallisuuskatsaus
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, sosiaalityön koulutus
huhtikuu 2024

Pakolaisuus on ilmiö, joka on tullut jäädäkseen. Suurentuneen pakolaismäärän takia myös palveluntarve on lisääntynyt. Monikielisiä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia ei ole tarpeeksi, jonka takia monet tulkit työskentelevät mielenterveyden palveluissa. Tutkimukseni aiheena on tulkkien sijaistraumatisoituminen pakolaisten kanssa tehtävässä työssä. Tutkimuksen tavoitteena on tutkia, mitkä tekijät altistavat tulkin sijaistraumatisoitumiselle ja mitkä tekijät ennaltaehkäisevät ja hoitavat sijaistraumatisoitumista. Tutkimusaineisto koostuu kymmenestä vertaisarvioidusta tieteellisestä artikkelista, jotka käsittelevät sijaistraumatisoitumista tulkin työn näkökulmasta.

Tutkimus on toteutettu kirjallisuuskatsauksena, ja aineiston analyysissä on sovellettu aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Analyysin pohjalta nousee esille lähes kymmenen riskitekijää, jotka on jaoteltu selkeyden vuoksi kolmeen eri luokkaan; henkilökohtaiseen traumahistoriaan ja jaettuun kulttuuriseen taustaan, eettisiin ristiriitoihin ja ammatillisuuteen sekä ulkoisiin tekijöihin. Ennaltaehkäisevät ja hoitavat tekijät on jaoteltu kahteen luokkaan; työyhteisön ja tulkkausavusteisen työn koulutuksen vaikutuksiin sekä myötätuntotyytyväisyyteen ja sisäisiin valmiuksiin.

Henkilökohtainen traumahistoria ja jaettu kulttuurinen tausta liittyvät suoraan asiakastyössä kohdattaviin asiakkaan traumakokemuksiin ja niihin samaistumiseen. Eettiset ristiriidat ammattilaisen roolissa vaikuttaa tulkin työssä asetettaviin ammatillisiin rajoihin. Ulkoset tekijät, kuten työntekijän kouluttamattomuus tulkkausavusteiseen työhön altistaa tulkin sijaistraumatisoitumiselle. Tutkimuksessani olen tuonut esille ennaltaehkäiseviä ja hoitavia menetelmiä sijaistraumatisoitumiseen. Ennaltaehkäisevinä ja hoitavina tekijöinä toimivat tulkkausavusteisen työn koulutuksen lisääminen ja tulkin integroituminen työyhteisöön. Tulkin kokemus myötätuntotyytyväisyydestä ennaltaehkäisee sijaistraumatisoitumiselle altistumista.

Vaikka tulkki on kokenut elämässään trauman, hän ei ole epäpätevä tulkki. Ihmissuhdetyössä luottamussuhde on tärkeää ja tulkin oma traumakokemus voi auttaa sen rakentumisessa. Tulkkausalan tilannetta on pahentanut alan kilpailutus. Kilpailutus on pakottanut hoitohenkilökunnan näkemään tulkit numeroina. Tulkki ja hänen osaamisensa on suuri osa sosiaalityön toimivuutta.

Avainsanat: Sijaistraumatisoituminen, tulkki, tulkkaus, pakolaisuus, trauma

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1 Johdanto 4

2 Käsitteiden määrittely 6

2.1 Tulkkaus 6
2.2 Tulkin rooli ja luottamussuhteen rakentaminen pakolaisten kanssa tehtävässä työssä 8
2.3 Pakolaisuus 9
2.4 Trauma ja sijaistraumatisoituminen 10

3 tutkimuksen tavoite ja toteuttaminen 11

3.1 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoite 11
3.2 Tutkimusaineiston keruu ja kuvaus 12
3.3 Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä 13
3.4 Analyysimenetelmä 13
3.5 Tutkimusetiikka 14

4 TULOKSET 15

4.1 Riskit 15
4.2 Sijaistraumatisoitumisen hoito ja ennaltaehkäisy 21

5 Johtopäätökset ja pohdinta 23

Lähteet 26

Liite 1. (Esim. analyysiä täydentävä liitetaulukko, kuvio yms.) 29

1 JOHDANTO

Kanditutkielmani aihe on tulkkien sijaistraumatisoituminen pakolaisten kanssa tehtävässä työssä. Yhdistyneiden Kansakuntien (UNHCR) tilastojen mukaan maapallollamme on 110 miljoonaa pakotetusti siirrettyä ihmistä, joista 36,4 miljoonaa on pakolaisia. Pakolainen tarkoittaa henkilöä, joka on saanut turvapaikan toisesta valtiosta (YK:n pakolaissopimus). Vuonna 2015 Syyrian sisällissota ja Afganistanin sota aiheuttivat pakolaiskriisin Euroopassa. Sisäministeriön tilastojen mukaan Suomeen saapui 32 476 henkilöä. Euroopan pakolaiskriisissä yksi suuri tekijä oli myös ilmastopakolaisuus (Amnesty International Suomi). Helmikuussa 2022 Ukrainan sota pakotti ihmiset hakemaan turvapaikkaa toisesta valtiosta. Pakolaisuus, sekä ihmisoikeudet ovat olleet korostetusti mukana politiikassa ja uutisoinnissa. Suurentunut palveluntarve pakolaisyhteisössä toi uusia näkökulmia ja haasteita sosiaali- ja terveysalalla työskentelemiseen.

Vainoja, sotaa ja väkivaltaa kokenut pakolainen on altis sairastumaan vakaviin mielenterveyden häiriöihin, kuten posttraumaattiseen stressihäiriöön (Denkinger ym. 2018). Tulkit, jotka auttavat asiakkaita läpikäymään traumojaan, altistuvat sijaistraumatisoitumiselle. Tulkit kääntävät säännöllisesti asiakkaan traumaattisia kokemuksia ensimmäisessä persoonassa, ja usein jakavat joko pakolaistaustan tai saman kulttuurillisen taustan asiakkaan kanssa (Simms ym. 2021).

Pakolaisuus on tullut jäädäkseen. Ilmiöön vaikuttaa ensisijaisesti sodat ja ilmastopakolaisuus, mutta esimerkiksi kansainvälisten avustusjärjestöjen rahoitusta on leikattu. Ilman järjestöjen tuottamaa apua, elinolot ovat kelvottomat. Lääkärit ilman rajoja- järjestön puheenjohtaja Christos Christou kertoo 16.4.2024 julkaistussa nettiartikkelissaan Sudanissa hädän olevan suuri; hoitotarvikkeet ja lääkkeet ovat loppu ja aliravitsemustilanne on lohduton. Lääkärit ilman rajoja- järjestön puheenjohtaja Christos Christou korostaa, miten on mahdotonta hyväksyä näin suuria ihmisoikeusrikkomuksia. Sudan on vain yksi esimerkki. Tällä hetkellä myöskään Gazan sodan keskelle ei avustusjärjestöt pääse. Ukrainassakin on hyökkäyssota käynnissä. Viime viikolla uutisoitiin Iranin hyökänneen Israeliin ja vastahyökkäystä odotetaan. Monet alueet eivät ole ihmisille turvallisia asua ja nämä mahdottomat elinolosuhteet pakottavat ihmisiä pakenemaan (Amnesty International Suomi).

Kielilain (423/2003) 18 §:n mukaan ihmisellä on oikeus käyttää omaa kieltään, mutta jos viranomaisen kieli on toinen, on viranomaisen järjestettävä maksuton tulkkaus. Perustuslaissa taataan jokaiselle samat oikeudet riippumatta siitä, onko henkilö Suomen kansalainen. Tulkkien rooli pakolaisten kanssa tehtävässä työssä on suuri. Saapuessaan turvapaikkaansa, vastassa on kielimuuri. Tulkit auttavat pakolaisia kotoutumisprosessissa, sekä palveluiden saavutettavuudessa. Monikielisiä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia ei ole tarpeeksi. Pakolaisten tarve palvelulle on suurempi, kun ammattilaisten saatavuus. Tästä syystä monet tulkit työskentelevät mielenterveyden palveluissa (Simms ym. 2021).

Idea kanditutkielman aiheesta tuli vuotta aikaisemmin harjoittelujaksollani Taysin pakolaispsykiatrian poliklinikalla, jossa tulkkiavusteinen sosiaalityö oli jokapäiväistä. Taysin pakolaispsykiatrian klinikka on Suomen ainoa julkisen terveydenhuollon erikoissairaanhoidon psykiatrinen poliklinikka vain maahanmuuttajille (Halla, 2007). Kokemukseni harjoittelujaksosta pakolaisten mielenterveystyön parissa lisäsi tunnetta siitä, että haluan tutkia ilmiötä, joka on hyvin läsnä tulkin jokapäiväisessä työssä. Ilman tulkkeja, emme pystyisi toteuttamaan sosiaalityötä, ja sen tarkoitusta. Tulkit altistavat itsensä päivittäin vakaville mahdollisuuksille sairastua sijaistraumatisoitumiseen.

Aihetta voimme käsitellä myös rakenteellisen sosiaalityön näkökulmasta. Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014 7§) todetaan, että rakenteellisen sosiaalityön tehtävä on huolehtia sosiaalisesta hyvinvoinnista, ja välittää tietoa sosiaalisista ongelmista. Rakenteellisen sosiaalityön tehtävänä kyseisen lakipykälän mukaan on myös hyödyntää sosiaalihuollon asiantuntemusta terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Kyseinen pykälä ei koske ainoastaan asiakaskunnasta huolehtimista, vaan myös työyhteisöistämme. Sijaistraumatisoitumisen tutkiminen ja tietoisuuden levittäminen on rakenteellista sosiaalityötä.

Sijaistraumatisoitumisesta on tehty monia suomalaisia opinnäytetöitä. Opinnäytteet koskevat suurimaksi osaksi sosiaali- ja terveyspalveluiden työntekijöitä, kuten sairaanhoitajia, lähihoitajia, sosionomeja ja sosiaalityöntekijöitä. Tulkkien sijaistraumatisoitumisesta en löytänyt suomalaista opinnäytetyötä. Suomalaista tutkimuskirjallisuutta aiheesta on hyvin vähän. Kansainvälisesti tulkkien sijaistraumatisoitumista on tutkittu laajemmin. Tulkkien sijaistraumatisoitumisen tutkiminen on kuitenkin vielä lapsen saappaissa, sillä monet tutkimukset liittävät sijaistraumatisoitumisen loppuun palamisen tai myötätuntouupumuksen käsitteeseen.

Kandidaatintutkielmassani tutkin aikaisemman tutkimustiedon valossa tulkkien sijaistraumatisoitumisen syitä, sekä sen ennaltaehkäisyä ja hoitoa. Ensimmäiseksi kerron tutkimukseeni liittyvät pääkäsitteet. Käsitteiden avaamisen jälkeen kerron analyysitavastani, analyysimenetelmistäni, tutkimusetiikasta sekä esittelen tutkimuskysymykseni. Tämän jälkeen kerron aikaisemman tutkimuskirjallisuuden kontekstissa sijaistraumatisoitumiselle altistumisen riskejä. Riskitekijöiden jälkeen erittelen sijaistraumatisoitumisen hoitoa ja ennaltaehkäisyä edistäviä tekijöitä. Tulosteni analysoimisen jälkeen esittelen tutkimukseni johtopäätökset, johon sisällytän myös omaa pohdintaani.

2 KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY

2.1 Tulkkaus

Tulkkaus on kahden ihmisen välisen kommunikoinnin viestintäprosessi (Isolahti, 2015). Tulkkausta tarvitaan tilanteissa, joissa kommunikoivat henkilöt eivät omaa yhteistä kieltä. Yleisimpiä tulkkaustilanteita ovat sosiaaliturvaan, maahanmuuttoon tai kotouttamiseen liittyvät asiat. Tulkkaus on myös viestintäväline, jonka avulla yhteiskuntamme voi hoitaa sille määrätyt tehtävät (Koskinen ym. 2018, 8). Tulkkaus ei ole pelkästään kielellistä puheen kääntämistä, vaan tulkki saattaa toimia myös kulttuurillisten erojen selittäjänä.

Tulkkauksen voi jakaa eri alalajeihin, kuten konferenssitulkkaukseen, työmaatulkkaukseen sekä asioimistulkkaukseen. Konferenssitulkkaus on kansainvälisissä seminaareissa, kokouksissa ja konferensseissa tapahtuvaa tulkkausta. Työmaatulkkaus on erikielisten työntekijöiden kommunikoinnin tulkkausta työpaikan kontekstissa, esimerkiksi rakennustyömaalla tai tehtaassa (Isolahti, 2015). Tässä tutkimuksessa keskitymme asioimistulkkauksen käsitteeseen.

Asioimistulkkaus on Suomessa 1980-luvun lopulla vakiintunut termi, joka tarkoittaa asiakkaan ja viranomaisen välisen kommunikoinnin tulkkausta (Koskinen ym. 2018, 7). Suomi alkoi vastaanottamaan pakolaisia Chilestä ja Vietnamista 1970-luvulla. Asioimistulkkaus syntyi, kun tarve tulkkaukselle kasvoi. Ensimmäisiä asioimistulkkeja koulutettiin pikavauhdilla, sillä herättiin todellisuuteen, ettei Suomessa opetettu tai osattu kieltä, joita pakolaiset puhuivat (Isolahti, 2015).

Asioimistulkkauksessa on läsnä kolme henkilöä; työntekijä, asiakas ja tulkki. Tulkin tehtävänä on kääntää asiakkaan kertomus sanatarkasti ensimmäisessä persoonassa. Paanasen (2018, 45) mukaan aikaisemmissa tutkimuksissa kolmannen persoonan käyttö ja asiakkaan tekstin supistaminen on asiakasta toiseuttavaa, ja se vaikuttaa negatiivisesti asiakkaan ja työntekijän välisen luottamussuhteen syntymiseen. Tämän takia tulkkauksessa preferoidaan ensimmäisen persoonan käyttöä. Tulkin puheenvuorojen aikana työntekijä katsoo asiakkaaseen, osoittaakseen ymmärrystä ja lisätäkseen keskusteluun sen aspektin, että keskustellaan hänelle. Työntekijä ei ole suorassa nonverbaalisessa vuorovaikutuksessa tulkin vaan asiakkaan kanssa. (Mt.)

Asioimistulkkauksen koulutusta tarjotaan tällä hetkellä ainoastaan yhdessä ammattikorkeakoulussa, sekä kolmessa eri ammattikoulussa. Yliopistossa voi opiskella asioimistulkkausta osana muita opintoja (Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto). Asioimistulkin nimike ei kuitenkaan ole suojattu, joten kuka vain voi toimia tulkkina. Kouluttamattomien tulkkien määrää ei tiedetä (Karinen ym. 2020). Ei opiskeltua, kenen tahansa saatavilla olevan henkilön toteuttamaa tulkkausta kutsutaan ad hoc-tulkkaukseksi (Pilke ym. 2015). Ad hoc-tulkkaus on pakolaisten kanssa tehtävän työn kontekstissa, kuten muutenkin, kyseenalaistettavaa, sillä tulkkina on usein perheenjäsen. Perheenjäsenen toimiminen tulkkina on ongelmallista, sillä hän on taipuvainen puhumaan potilaan puolesta (Paananen, 2018, 32–33). Keskityn tutkielmassani asioimistulkkaukseen, sillä se on sosiaalityön asiakastyössä yleisin tulkkauksen muoto. Viittaan tässä tutkielmassa asioimistulkkaukseen selkeyden vuoksi pelkästään tulkkauksena.

Tulkit toimivat yleensä freelancereina tai yksityisyrittäjänä. Tulkkausalan kilpailutus on ottanut viime vuosina tiukan otteen tulkkien työoloista. Tulkkien työsopimukset ovat hyvin usein nollatuntisopimuksia, jonka takia yhä useamman tulkin täytyy hakea toimeentulonsa monesta paikasta. Kilpailutuksen myötä ei pystytä takaamaan tulkkauksen riittävää laatua, sillä tulkkauksen kulut ovat pienentyneet, joka vaikuttaa myös tulkkien palkan merkittävään laskuun. (Vuori ym. 2022).

Paananen (2018) tuo artikkelissaan esille tekijät, jotka vaikuttavat hyvään ja turvalliseen tulkkaustilanteeseen; palauteilmaisut ja kuunteleminen, eleet ja kehollinen koordinaatio sekä

yhteistyö ja potilaskeskeisyys. Nämä tekijät ovat erityisen tärkeitä pakolaisten kanssa tehtävässä tulkkausavusteisessa työssä.

2.2 Tulkin rooli ja luottamussuhteen rakentaminen pakolaisten kanssa tehtävässä työssä

Työntekijän ja asiakkaan välinen dynamiikka muuttuu automaattisesti, kun tapaaminen ei ole kahdenkeskeinen, vaan vaatii kolmannen osapuolen (Paananen, 2018, 31). Tämän takia tulkin rooli, ja luottamuksen tärkeys on suuri edellytys luottamuksen syntymiseen tapaamisen vuorovaikutuksessa, ja hoidon edistymisessä. Pakolaistaustaisella asiakkaalla saattaa olla kokemus siitä, että heillä ei ollut traumakokemustensa aikana omaa ääntä (Berthold & Fischman, 2014). Tulkkausavusteisessa työssä oman äänen luovuttaminen jälleen, tällä kertaa tulkille, saattaa toistaa heidän traumakokemustaan. (mt.)

Tulkin rooliin kuuluu myös toimia eräänlaisena kulttuurin selittäjänä tai välittäjänä. Tulkit usein antavat asioimistilanteissa esimerkiksi kulttuuriin liittyviä selityksiä tai neuvoja (Geilig ym. 2021). Vuoren (2018) mukaan tulkin tehtävänä on välittää myös kulttuurisidonnaiset, ei-kielelliset viestit mahdollisimman laajasti, muuttamatta asiasisältöä. Tulkit saattavat usein olla lähtöisin samoista maista tai kulttuurillisista taustoista, kun itse asiakas (Simms ym. 2021).

Pakolaisten kanssa tehtävässä työssä tulkin roolissa korostuu asiakkaan ja tulkin välinen luottamus. Ensimmäiseksi luottamussuhteeksi asiakastyössä syntyy tulkin ja asiakkaan luottamussuhde. Vasta tämän jälkeen asiakas pystyy luottamaan kolmanteen osapuoleen, eli työntekijään. Luottamuksen syntymiseen vaikuttaa, erityisesti pakolaistaustaisen asiakkaan ja tulkin välillä, esimerkiksi kehonkieli, jaettu kulttuurinen tausta, asiakkaan traumahistorian tunteminen, oman käyttäytymisen läpinäkyvyys eli kokemus siitä, ettei tulkki salaa mitään. Asiakkaan luottamus työntekijään saattaa muodostua tulkin avulla. Asiakas luottaa työntekijään, jos tulkkikin luottaa. Luottamussuhteen syntymiseen vaikuttaa suuresti myös aika (Geilig ym. 2021).

Asiakkailla voi olla luulo siitä, että tulkki on päätöksentekijä, tai heillä saattaa olla korkeat odotukset tulkin kanssa asioimisesta vain siksi, että tulkki on kotoisin samasta maasta tai kulttuurisesta taustasta (Geilig ym. 2021). Päinvastoin asiakas saattaa kokea tulkin vaaralliseksi,

saman kulttuurisen taustan takia (Berthold & Fischman, 2014). Asiakas saattaa pelätä, että tulkki pettää luottamuksen ja kertoo häpeällisiä tai kivuliaita traumakokemuksia omaan yhteisöön kuuluvalle henkilölle. (mt.)

Tulkin ja asiakkaan väliseen luottamussuhteeseen vaikuttaa suuresti myös se, miten tulkki tulkkaa. Asioimistulkkauksen ammattieettisen säännöstön (2021) mukaan tulkin on tulkattava kattavasti, eikä saa jättää tai lisätä tulkkaukseensa mitään ylimääräistä. Samaisen säännöstön mukaan tulkin on oltava puolueeton viestinvälittäjä. Ammattieettisen tulkkauksen vaikutus on suuri, se suojelee tulkkia, mutta samalla tuo esille asioita, joiden on välityttävä tulkin tuottamasta työstä, että luottamussuhde voi syntyä.

Tulkin rooli ja merkitys pakolaistaustaiselle asiakkaalle voi olla erilainen, kuin ammattimaisesta, auttajan näkökulmasta. Ammattilaisen näkökulmasta tulkki on vuorovaikutuksen mahdollistaja (Määttä ym. 2019). Ammattilaisen on muistettava, että länsimainen haastattelutapa saattaa olla asiakkaalle vieras. Ammattilaisen on ymmärrettävä se, että monet asiakkaat ovat voineet olla eristyneinä pitkään, ja eivät ole keskustelleet kokemastaan traumasta kenenkään kanssa (Berthold & Fischman, 2014). Tällöin tulkki toimii ammattilaisen näkökulmasta hoidon mahdollistajana.

2.3 Pakolaisuus

Yhdistyneiden kansakuntien vuoden 1951 pakolaissopimuksessa määriteltiin termi pakolainen. Pakolainen tarkoittaa henkilöä, joka on joutunut vainon uhriksi kotimaassaan esimerkiksi uskonnon, kansalaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen, poliittisen mielipiteen tai tiettyyn yhteiskuntaluokkaan kuulumisen takia. Pakolainen on kykenemätön saamaan suojelua kotimaassaan edellä mainittujen riskien takia, ja tarvitsee sen vuoksi pakolaissopimuksen mukaista kansainvälistä suojelua (YK:n pakolaissopimus, 1951).

Syitä pakolaisuudelle on monia. Yleisimmät syyt ovat vainot, sodat sekä ilmastopakolaisuus. Ilmastopakolaisuudella tarkoitetaan pakolaisuutta, jossa ihminen joutuu pakkomuuttamaan pois kotimaastaan, sillä luonnonympäristö ei ole enää asumiskelpoista (UNHCR Suomi).

Pakolaisuudessa on huomioitava se, että luottamuksen synty viranomaisen kanssa ei ole itsestäänselvyys, suurien kulttuuristen erojen ja aikaisempien vainojen kokemusten vuoksi. Pakolaisen kokemus sodasta, väkivallasta, kuolemasta sekä niiden pohjalta syntyneet mielenterveydelliset häiriöt vaikuttavat vahvasti heidän näkemykseensä uuden maan viranomaisten kanssa työskentelyssä. Traumakokemukset, sekä kotimaan viranomaisten yhteys niiden syntyyn ovat suuri tekijä luottamukselle. Pakolaistaustainen henkilö voi kokea suurta epäluottamusta, sillä heillä on kokemus siitä, että kotimaassa ihmiset, jopa naapurit ja sukulaiset, ovat kääntyneet toisiaan vastaan. Suuret luottamuksen rikkoutumisen kokemukset vähentävät turvallisuuden tunnetta sekä yleistä luottamusta ihmisiin (Hall & Werner, 2022).

Maahanmuuttoviraston tilastojen mukaan vuonna 2015 Suomeen tuli ennätysmäärä turvapaikkaa hakeneita ihmisiä. Heitä saapui Suomeen 32 476 (Maahanmuuttovirasto). Seuraavina vuosina turvapaikkaa hakeneiden määrä laski noin tuhanteen hakemukseen vuodessa. Ukrainan sodan myötä turvapaikan hakijoiden määrä nousi taas lähes 20 000 (Mt.). Kaikista maailman pakolaisista Suomeen tulee vain 0,04 %, joka on vain murto-osa (Suomen Pakolaisapu). Silti luvut ovat suuria. Pakolaisuus on pysyvä ilmiö maapallollamme, sillä erityisesti ilmastonmuutos tekee monista seuduista asumiskyvyttömiä (Amnesty International Suomi). Viime vuosien esimerkkejä sodista ja konflikteista on esimerkiksi Ukrainan sota, ja Israelin ja Palestiinan sota.

2.4 Trauma ja sijaistraumatisoituminen

Trauma tarkoittaa poikkeuksellista kokemusta, joka altistaa ihmisen fyysiselle ja psyykkiselle uhalle sekä saa aikaan pelon ja avuttomuuden tunteen (Levenson 2017,105). Traumaattisen tapahtuman piirteisiin kuuluu sen kontrolloimattomuus ja ennustamattomuus (Haravuori ym. 2016). Saaren (2012) mukaan traumaattisen kokemuksen selviämisprosessi sisältää seuraavat askeleet; psyykkinen sokki, reaktiovaihe, työstämis- ja käsittelyvaihe ja uudelleen orientoitumisen vaihe. Trauman voi jakaa kahteen eri tyyppiin; 1-tyypin trauma aiheutuu yksittäisestä traumakokemuksesta, 2-tyypin trauma aiheutuu toistuvista traumakokemuksista. Toistuville traumakokemuksille altistuva henkilö on juuttunut reaktiovaiheeseen, jolloin traumaoireet eivät hälvene, vaan muuttuvat pysyviksi. Tätä kutsutaan posttraumaattiseksi stressihäiriöksi (PTSD). (Mt.)

Sijaistraumatisoituminen (engl. secondary traumatization ja vicarious traumatization) tarkoittaa traumaoireiden siirtymistä työntekijään, vaikka he eivät ole itse välttämättä traumaa kokeneet. Pakolaisten kanssa tehtävässä työssä tulkit altistuvat jatkuvasti asiakkaan järkyttäville traumakertomuksille (Denkinger ym. 2018). Sijaistraumatisoitunut työntekijä liittää asiakkaan traumaattiset kokemukset omaan tunteiden- ja tiedonkäsittelysysteemiinsä (Nissinen 2012, 54). Kun työntekijä altistuu jatkuvasti asiakkaan tarinoille kärsimyksestä ja väkivallasta, seuraa hidas kokemusmaailman muutos. Sijaistraumatisoitumisen oireet ovat esimerkiksi eristyneisyys, kyynisyys, yli- tai alireagointi, masentuneisuus, ahdistuneisuus, työkyvyn ja työmotivaation heikkeneminen, painajaiset sekä minäkuvan muuttuminen negatiiviseksi (Nissinen, 2012, 57; Määttä ym. 2019).

Sijaistraumatisoituminen vaikuttaa työntekijään kokonaisvaltaisesti. Aiemmin mainittujen oireiden lisäksi sijaistraumatisoitumisen oireet näkyvät myös työelämässä. Sijaistraumatisoituminen voi näkyä kyvyttömyytenä noudattaa ammatillisia käytäntöjä ja rajoja sekä äärimmäisenä kriittisyytenä työyhteisössä (Määttä ym. 2019).

3 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TOTEUTTAMINEN

3.1 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoite

Tavoitteenani on selvittää aiempien tutkimuksien perusteella, mikä aiheuttaa pakolaisten kanssa tehtävässä työssä toimivien tulkkien sijaistraumatisoitumista, ja miten sitä voi ennaltaehkäistä. Tutkimuksen tavoitteena on tuoda esille tulkkien roolin tärkeys ja tulkkaustyön riskit. Tavoitteenani on tuoda esille sijaistraumatisoitumisen tutkimusta, sekä keinoja, joilla voimme estää tulkkien sijaistraumatisoitumista omalla toiminnallamme. Tarkoituksenani on myös lisätä tietoisuutta sijaistraumatisoitumisen käsitteestä.

Tutkimuskysymykseni on;

Mitkä tekijät altistavat tulkkeja sijaistraumatisoitumiselle?

Miten ennaltaehkäistä ja hoitaa tulkin sijaistraumatisoitumista pakolaisten kanssa tehtävässä työssä?

3.2 Tutkimusaineiston keruu ja kuvaus

Aloitin aineistonkeruun keväällä 2024. Aloitin aineistonkeruun tarkastelemalla sijaistraumatisoitumisen käsitettä. Kun tarkastelee käsitettä, se rinnastetaan usein myötätuntouupumuksen käsitteeseen. Omassa tutkimuksessani halusin tuoda esille sijaistraumatisoitumisen, enkä rinnastaa sitä toiseen käsitteeseen. Sijaistraumatisoitumisesta löytyy suomalaisia opinnäytetöitä, mutta ei tulkkien keskuudesta. Ilmiötä on tutkittu suomalaisessa tutkimuskontekstissa esimerkiksi hoitotyön, ja perhetyön näkökulmasta.

Aineistonkeruussa hyödynsin Andoria ja Finna-tietojärjestelmää. Andorista löysin monia vertaisarvioituja, kansainvälisiä artikkeleja. Finnasta en löytänyt tutkimusaiheeseeni vertaisarvioitua kirjallisuutta, sillä suomalaista tutkimuskirjallisuutta aiheesta on hyvin vähän. Etsin tietoa myös ProQuestistä, mutta tulokset menivät päällekkäin Andorista löytämieni tulosten kanssa. Pitäydyin selkeyden vuoksi vain Andorissa.

Löysin aiheeseeni liittyvää vertaisarvioitua tutkimuskirjallisuutta myös toisten opinnäytetöiden lähdeluetteloista. Eritysesti kansainvälisten artikkelien lähdeluettelo toimi suurena apuna tarkan aineiston löytämisessä. Koen, että artikkelieni kansainvälisyys on tärkeä tekijä. Artikkelieni kohdemaat sijoittuvat Euroopan maista Amerikkaan asti, joka korostaa aiheeni merkityksellisyyttä maailmanlaajuisesti.

Tutkimukseeni olen hyväksynyt vain vertaisarvioituja artikkeleita ja kirjoja. Alla olevaan taulukkoon olen kertonut tutkimukseeni käytettävän materiaalin sisään- ja poissulkukriteerit.

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Vertaisarvioitu tutkimusartikkeli	Ei-vertaisarvioitu tutkimusartikkeli
Maksuton tutkimusartikkeli	Maksullinen tutkimusartikkeli
Julkaistu vuoden 2010 jälkeen	Julkaistu ennen vuotta 2010
Kielenä englanti tai suomi	Kielenä muu kuin englanti tai suomi
Vastaa tutkimuskysymykseen	Ei vastaa tutkimuskysymykseen

Konteksti pakolaisten kanssa tehtävässä työssä.	Konteksti muussa kuin pakolaisten kanssa tehtävässä työssä

Tiedonhaun tein aluksi suomeksi käyttämällä hakusanoja ”pakolai* AND sijaistrauma*” ja *tulkki* AND sijaistrauma*”. Löysin muutaman relevantin artikkelin, mutta ne eivät täysin vastanneet tutkimuskysymykseeni tai ne eivät olleet vertaisarvioituja. Sen jälkeen käytin englanninkielisiä hakusanoja” trauma* AND interpreter*”,” secondary trauma* AND interpreter*”,” vicarious trauma* AND interpreter” ja “refugee* AND interpreter*”. Tulkkien sijaistraumatisoitumisesta löytyi monia kansainvälisiä vertaisarvioituja artikkeleja. Aluksi tutustuin artikkeleihin niiden otsikon perusteella, myöhemmin aloin poissulkemaan artikkeleja, jos ne eivät täyttäneet sisäänottokriteereitäni. Aineistonkeruun alussa löysin otsikon perusteella 15 vertaisarvioitua artikkelia. Rajasin aineistoni 10 artikkeliin käymällä niitä manuaalisesti läpi. Tutkimuksissa on käytetty sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä.

3.3 Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä

Toteutan tutkimukseni kirjallisuuskatsauksena, eli laadullisena review-tutkimuksena. Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on luoda kartoitus aiemmasta, olemassa olevasta tutkimuskirjallisuudesta. Review-tutkimuksen tarkoituksena on aikaisemmin kertomani lisäksi hahmottaa tutkimusaineiston yhtäläisyydet sekä erot, ja tuoda esille epäjohdonmukaisuuksia. Parannusehdotukset tulevaan kuuluvat myös review-tutkimuksen luonteeseen. (Kallio, 2006) Tuomi ja Sarajärvi (2018, 138) tarkentavat, että kirjallisuuskatsaus on toimiva tutkimusmenetelmä aikaisemman tutkimustulosten syventämiseen. Review-tutkimus alkaa tutkimusongelman määrittelystä, sekä aineiston kokoamisesta, jota seuraa analyysin teko, synteesi ja argumentaatio (Kallio, 2006, 23–27).

3.4 Analyysimenetelmä

Tutkimukseni analyysimenetelmänä on laadullinen sisällönanalyysi. Laadullisen sisällönanalyysin voi jaotella kahteen eri lähestymistapaan; teorialähtöiseen eli deduktiiviseen sisällönanalyysiin tai aineistolähtöiseen eli induktiiviseen sisällönanalyysiin (Elo ym. 2022, 218). Tutkimuksessani hyödynnän aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin tarkoituksena on luoda hajallaan olevasta tutkimuskirjallisuudesta luotettavia tutkimustuloksia, ja laatia selväpiirteinen kuvaus ilmiöstä, jota tutkitaan (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

Aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin kuuluu kolme eri vaihetta; aineiston redusointi eli pelkistäminen, klusterointi eli ryhmittely, ja abstrahointi, eli aineiston käsitteellistäminen (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Aineiston pelkistämisessä on kyse tutkimuskirjallisuudesta löytyvien, tutkimuskysymykseen vastaavien tulosten poimimisesta. Klusteroinnin avulla pelkistetään ja ryhmitellään aineistosta nousevia teemoja. Abstrahoinnin tarkoituksena on luokitella saatuja tuloksia alaluokkiin, yläluokkiin ja yhdistäviin luokkiin (Elo ym. 2022, 219).

Omassa tutkimuksessani analyysiprosessi eteni seuraavasti; aloitin tutkimuskirjallisuuden redusoinnin manuaalisesti läpikäymällä löytämiäni vertaisarvioituja tutkimusartikkeleja aiheestani. Rajasin pois aineistot, jotka eivät vastanneet tutkimuskysymykseeni, tai tuoneet lisätietoa sijaistraumatisoitumisen ilmiöstä. Sen lisäksi nostin jokaisesta artikkelistani löytämäni tulokset. Aineistoni ryhmittelyvaiheessa listasin havaintoni eri luokkiin selkeyttääkseni analyysiprosessia. Ryhmittelyvaiheessa rajasin tulokseni niin, että löytämäni luokat selittäisivät tutkimusilmiötäni. Analyysini viimeisessä vaiheessa jaottelin tutkimustuloksiani tarkemmin eri ala-ja yläluokkiin. Analyysissäni päädyin kahteen eri pääluokkaan. Ensimmäinen pääluokka, eli riskit, on jaettu kolmeen alaluokkaan. Hoidon ja ennaltaehkäisyn tekijät on jaettu kahteen alaluokkaan.

3.5 Tutkimusetiikka

Tutkielmassani noudatin huolellisesti tutkimuseettisiä periaatteita. Aiheeni koskee vahvasti monen eri alan käytänteitä, ja liittyy myös osaltaan tietämättömyyteen traumatyössä. Huomiota on kiinnitetty viime vuosina erityisesti traumainformoituun työotteeseen sekä traumojen ymmärtämiseen, esimerkiksi siihen, miten trauma vaikuttaa käytökseen sekä siihen, miten se voi vaikuttaa esimerkiksi asiakkaan aggressiivisuuteen. Myös sosiaali- ja terveyspalveluissa

työskentelevien ihmisten myötätuntouupumukseen sekä jaksamiseen on keskitetty valtavasti huomiota. Mielestäni myös työntekijät, jotka putoavat niin sanotusti väliin, eli esimerkkinä freelancer-tulkit, joilla ei ole kiinteää työyhteisöä, tarvitsevat jonkinlaista tukea ja tutkimusta oman työnsä psyykkisestä kuormittavuudesta. On tärkeää, sekä ajankohtaista pohtia myös työntekijöitä, jotka eivät ole itsessään vastuussa muusta kuin kääntämisestä.

Tunnistan aiheen olevan itselleni hyvin merkityksellinen ja herättävä, sillä ensimmäistä kertaa elämässäni tein tulkkiavusteista työtä vasta yliopistossa, harjoittelujaksolla Pakolaispsykiatrian poliklinikalla. Tunsin piston sydämessäni, kun pakolaistyön maailma avautui minulle; miksen osaa tehdä työtä tulkin kanssa. Tulkit mahdollistavat kommunikoinnin, sekä kulttuurisen kontekstin avaamisen. Ilman heitä, työntekijät eivät pysty käyttämään ammattitaitoaan pakolaisten kanssa. Mielestäni ei ole harjoitteluohjaajani tehtävä opettaa meille, miten tulkkiavusteista työtä tehdään, että voin olla arvostava työntekijä tulkille, sekä asiakkaalle. Tulkkiavusteisen työn on näyttävä myös koulutuksessamme. Tutkimukseni on rajoittunut ainoastaan 10 vertaisarvioituun tutkimusartikkeliin. Ainoastaan yksi tutkimusartikkeleistani on suomalainen.

Käytän tutkimuksessani vain vertaisarvioituja tutkimusartikkeleita ja tutkimuskirjallisuutta. Tutkimukseni tarkastetaan Turnitin Originality Test-ohjelman avulla, joka todistaa sen, etten ole tutkimustani plagioinut. Käytän tutkimuksessani asianmukaista viittausta.

4 TULOKSET

4.1 Riskit

4.1.1 *Henkilökohtainen traumahistoria ja jaettu kulttuurinen tausta*

Tutkimuksen aineistossa esiintyvyydeltään suurin riski sijaistraumatisoitumiselle altistumiselle on henkilökohtainen traumahistoria (Berthold & Fischman 2014; Crezee ym. 2011; Costa ym. 2020; Denkinger ym. 2018; Geilig ym. 2021; Kindermann ym. 2017; Määttä ym. 2019; Simms ym. 2021). Henkilökohtaisen traumahistorian vuoksi tulkki voi samaistua suuremmin asiakkaan kokemuksiin, vaikkei jakaisikaan samaa kulttuurista taustaa. Bertholdin ja Fischmanin (2014) tutkimuksessa todettiin, että vaikka tulkin valmistautuminen asiakastilanteisiin olisi täydellistä, asiakkaan kertomukset saattavat laukaista tulkin käsittelemättömät traumat. He havaitsivat, että tulkin oma traumahistoria vaikuttaa tapoihin,

jolla hän reagoi asiakkaan kokemuksiin. Esimerkiksi asiakkaan tarinan epäileminen, tai traumaattisten kokemusten tulkkaamisen välttely on merkki siitä, tulkki pyrkii suojelemaan itseään (Mt.).

Huomattava osa tulkeista on itse pakolaistaustaisia, tai kuuluvat pakolaistaustaiseen perheeseen (Määttä ym. 2019; Simms ym. 2021). Sijaistraumatisoitumiselle altistuu, kun tulkki tulkkaa samasta kulttuurisesta taustasta olevan asiakkaan kokemuksia. Erityisesti pakolaistaustainen, pakolaisten kanssa tehtävää työtä tekevä tulkki altistuu tulosten mukaan vahvemmin sijaistraumatisoitumiselle kuullessaan traumakokemuksia menetyksestä, kidutuksesta ja voimattomuudesta, jos hänellä on itsellään samankaltaisia kokemuksia (Costa ym. 2020; Crezee ym. 2011; Denkinger ym. 2018). Esimerkiksi Denkingerin ja kumppaneiden tutkimuksessa 45.5 % (n=11) vastanneista tulkeista raportoi omaavansa henkilökohtaisen traumakokemuksen.

Crezeen ja kumppaneiden tutkimuksen (2011) mukaan 31 % vastaajista (n=90) kokivat, että asiakkaiden kertomat traumakokemukset muistuttivat heitä tapahtumista, joita on tapahtuneet heidän perheellensä tai ystäville. Tällöin esimerkiksi tulkkaustilanteet, joissa tulkki tulkkaa asiakkaalle informaation, jossa kertoo esimerkiksi perheenjäsenen tai ystävän kuolleen kotimaassaan on äärimmäisen raskaita ja kuormittavia. Kyseisessä tutkimuksessa tulkilta nousi kommentti, jossa hän kertoi olevan äärimmäisen vaikeaa pysyä ammatillisessa roolissa näin raskaassa tilanteessa, ja jatkaa ilman mitään tilanteen purkamista tai vertaistukea (Mt.).

Denkingerin ja kumppaneiden (2018) mukaan henkilökohtainen traumahistoria ja jaettu kulttuurinen tausta voi altistaa sijaistraumatisoitumiselle, mutta se voi myös altistaa tulkin uudelleentraumatisoitumiselle (*engl. retraumatization*). Uudelleentraumatisoituminen on ilmiö, jossa ihminen altistuu toisen traumakokemukselle jatkuvasti, joka aktivoi hänen oman traumakokemuksensa (Kindermann ym. 2017). Kindermannin ja kumppaneiden (2017) tutkimuksessa sijaistraumatisoitumisen ja uudelleentraumatisoitumisen mittarit olivat erilaiset, ja ne mittasivat eri kysymyksiä. Sijaistraumatisoitumisen mittarina käytettiin *Questionnaire for Secondary Traumatization,* joka sisältää 31 kysymystä liittyen sijaistraumatisoitumisen oirehdintaan. Uudelleentraumatisoitumisen mittarina käytettiin *Essen Trauma Inventorya,* joka toteutetaan myös kysymysten avulla. *Essen Trauma Inventory (ETI)* esittää PTSD-oirehdintaa ja uudelleentraumatisoitumista selittäviä kysymyksiä. Heidän tutkimuksensa mukaan 9 % (n=64) tulkeista täytti *ETI*:n PTSD-oirehdinnan kriteerit ja jopa 33 % vastaajista voitiin epäillä

PTSD:tä. Tulkit, jotka täyttivät *ETIn* kriteerit, olivat suurimmaksi osaksi itse samasta kulttuurisesta taustasta. Samassa tutkimuksessa 22 % tulkeista täytti sijaistraumatisoitumisen kriteerit. Aiemmassa tutkimuksessa on myös löydetty runsaasti yhteyksiä henkilökohtaisen traumahistorian sekä jaetun kulttuurisen taustan vaikutuksesta sijaistraumatisoitumiselle (Mt.). Denkingerin ja kumppaneiden (2018) tutkimuksessa kritisoidaan, että monessa tutkimuksessa ei ole käytetty valideja mittareita sijaistraumatisoitumisen mittaamiselle. Väärien mittareiden käyttäminen sekoittaa henkilökohtaisen traumahistorian ja jaetun kulttuurillisen taustan vaikutuksen vääriin mielenterveyden häiriöihin, joka on tutkimuksen kannalta haitallista (Mt.).

Tulkkaus ensimmäisessä persoonassa altistaa tulkkeja sijaistraumatisoitumiselle (Berthold & Fischman 2014; Costa ym. 2020; Geilig ym. 2021; Villalobos ym. 2021). Tulkin on toistettava lauseita minämuodossa esimerkiksi asiakkaan kertomuksissa, jossa hän kertoo esimerkiksi kidutus- tai raiskauskokemuksista, talonsa tuhoutumisesta tai kokemistaan vainoista ja peloista pakomatkalla. Oman äänen kuuleminen traumakokemuksen tulkkauksessa voi vaikuttaa tulkin kokemukseen syvästi (Costa ym. 2020) Kyseiset tilanteet saattavat muistuttaa erityisesti pakolaistaustaista tulkkia omista kokemuksista, joita ei olla täysin käsitelty (Berthold & Fischman, 2014). Näiden kokemusten tulkkaaminen on psyykkisesti rankkaa myös tulkeille, jotka eivät jaa samaa kulttuuritaustaa (mt.).

Bertholdin ja Fischmanin tutkimuksen mukaan tulkeilla on taipumusta tulkata myös asiakkaan luoma tunteellinen lataus, joka saattaa johtaa entistä enemmän samaistumiseen asiakkaan kanssa, ja näin lisätä altistumista sijaistraumatisoitumiselle. Tulkeilta odotetaan puolueettomuutta ja neutraalia, ammattimaista käyttäytymistä asioimistilanteissa, mutta oman kehon käyttäminen ja oman äänen kuuleminen traumakokemusta toistettaessa voi aiheuttaa hyvin voimakkaita tunnereaktioita (Costa ym. 2020). Määttä ja kumppanit (2019) selittävät artikkelissaan, että liiallinen empatia ja tilanteisiin eläytyminen on suorassa yhteydessä tulkin rajojen rikkoutumisessa. Heidän mukaansa liiallista empatiaa pidetään yleisesti sijaistraumatisoitumisen syynä. Mehus ja Becher (2015) toteavat, että tulkit, jotka altistuvat jatkuvasti traumaattisille kokemuksille työssään ovat alttiimpia sijaistraumatisoitumiselle kuin mikään muu ammatti sosiaali- ja terveysalalla.

Tutkimuksessa nousi esille, että kolmannen persoonan käyttö voisi auttaa tulkkia ottamaan etäisyyttä asiakastilanteeseen (Määttä ym 2019; Villalobos ym. 2021). Tämä on kuitenkin ongelmallista, sillä aikaisemmassa tulkkauskirjallisuudessa korostetaan, että kolmannessa

persoonassa tulkkaaminen on asiakasta toiseuttavaa ja vaikuttaa luottamussuhteen rakentumiseen (Paananen, 2018, 45). Eettisesti ristiriitaista ensimmäisen versus kolmannen persoonan käytössä on se, että pitää arvottaa kumpi on tärkeämpää, asiakkaan kokemus turvallisuudesta vai tulkin kokemus turvallisuudesta.

4.1.2 Eettiset ristiriidat ja ammatillisuus

Asioimistulkkien ammattisäännöstössä eritellään, että tulkin on oltava puolueeton ja hän ei ole asiakkaan ystävä tai asiamies. Tutkimuksessani nousi esille, että monet tulkit kokevat työssään ammatillisuuden ja empatian välisiä ristiriitoja pakolaistaustaisten asiakkaiden kanssa työskennellessä (Berthold & Fischman 2014; Costa ym. 2020; Crezee ym. 2011; Denkinger ym. 2018; Määttä ym. 2019; Simms ym. 2021). Tulkilla on oletuksena pysyä neutraalina tulkkauksen aikana eettisyyden vuoksi, mutta raskaissa asioimistilanteissa omien tunteiden ja reaktioiden nouseminen esiin voi olla väistämätöntä (Costa ym. 2020).

Denkingerin ja kumppaneiden (2018) mukaan psyykkinen stressi, joka johtuu henkilökohtaisten tunteiden ja ammatillisien rajojen sekoittumisesta, asiakkaiden liiallisista odotuksista tulkkien roolia kohtaan sekä tulkin ja asiakkaan välisistä riippuvuusristiriidoista korreloi suoraan sijaistraumatisoitumisen kanssa. Liialliset odotukset tulkkia kohtaan näyttäytyvät esimerkiksi siten, että asiakas luulee tulkin pystyvän vaikuttamaan päätöksentekoon (Mt.). Asiakkaalla saattaa olla suuremmat oletukset tulkin pystyvyydestä, jos hän on samasta kulttuurisesta taustasta, koska tulkki tietää jo valmiiksi kulttuurisen kontekstin asiakkaasta, ja tietää miten esimerkiksi viranomaiset toimivat kotimaassa (Geilig ym. 2021).

Asiakkaan kokemukset luottamuksesta voivat vahvistua, kun tulkki näyttää empatian tunteita tulkkaustilanteessa tai validoi asiakkaan traumakokemusta, jolloin asiakas voi luulla esitettyjä tunteita kutsuna ystävyydelle (Berthold & Fischman 2014). Tulkit kokivat erityisen yleisenä ja haastavana osana työtään sen, että täytyy jatkuvasti asettaa omat rajat asiakkaan kanssa (Simms ym. 2021). Myös tilanteet, joissa asiakas luottaa vain tulkkiin ja sulkee toisen työntekijän asioimistilanteesta ulos vaikeuttavat huomattavasti hoidon edistymistä (Berthold & Fischman, 2014).

Tulkeilla on hyvin pieni päätäntävalta asioimistilanteissa (Costa ym. 2020). Tämä tarkoittaa sitä, ettei tulkilla ole mahdollisuutta tehdä päätöksiä koskien asioimistilanteen etenemiseen, tai

puuttua työntekijän työtapaan. Määtän ym. (2019) artikkelissa esitettiin kolme asiakastilannetta, joka toi esille asioimistilanteen hallinnan menetyksen riskit, ja miten se vaikuttaa tulkin asettamiin rajoihin konkreettisesti. Ensimmäisessä tapauksessa asioimistilanteessa piti keskustella asiakkaan toimeentulosta, mutta asiakas kertoikin raa'asta kidutuskokemuksestaan, jonka vuoksi tilanteessa olleet työntekijät alkoivat itkeä. Tässä tilanteessa tulkki koki erityisen raskaaksi sen, että työntekijä antoi tilanteen ajautua pois hallinnasta. Kyseisessä tilanteessa tulkilla ei myöskään ollut minkäänlaista päätäntävaltaa, tai mahdollisuutta vaihtaa asioimissisältöä.

Toisessa tilanteessa tulkki on asiakasperheen kanssa hoitoneuvottelussa sairaalassa. Tilanteessa myös lääkäri ja sairaanhoitaja. Perheen 13-vuotias lapsi tulkkaa tulkin käyttämää kieltä huonosti, sillä oman murteen tulkkia ei ollut saatavilla. Lääkäri kertoo, että perheen lapsella on parantumaton sairaus, jolle ei voi tehdä mitään, ja tämä joutuu loppuiäkseen laitoshoitoon. Perheenjäsenet alkavat itkemään, ja lääkäri ja sairaanhoitaja poistuvat huoneesta, jolloin tulkki jää lohduttoman perheen kanssa yksin. Määttä ja kumppanit korostavat, että tässäkin tilanteessa tulkin rooli ei ollut selkeä työntekijöille, joka rikkoi hänen ammatillisia rajojaan. Jo pelkästään se, että joutuu tulkkaamaan murtaen perheen 13-vuotiaan lapsen kanssa, erityisesti elämää mullistavasta diagnoosista on eettisesti väärin (Mt.).

Omaa ammatillista ja tunteellista dissonanssia lisää myös tulkin kokemukset siitä, että asiakasta kohdellaan epäoikeudenmukaisesti (Geilig ym. 2021; Määttä ym. 2019). Kolmas Määtän ym. artikkelin asioimistapaus koskee tilannetta, jossa viranomainen kohtelee pakolaistaustaista asiakasta epäasianmukaisesti ja rasistisesti. Tutkijat korostavat, että tilanteesta tekee erityisen stressaavan se, että viranomainen odottaa hyväksyntää tulkilta omalle toimintatavalleen, kun taas asiakas toivoo tulkin puolustavan häntä. Yhdessäkään edellä mainituissa tilanteissa tulkilla ei ollut mahdollisuutta säädellä kuormitusta. Kontrolli asioimistilanteilla ei ole tulkilla. Kun tilanteita ei säädellä oikein työntekijän puolesta, tulkki altistuu sijaistraumatisoitumiselle (Mt.).

Tulkkien koulutuksessa korostetaan myös tiukkaa salassapitovelvollisuutta. Salassapitovelvollisuutta ja tiedon väärinkäytön ehkäisyä korostetaan Asioimistulkkien ammattisäännöstössä (2021) sekä Hallintolaissa (2016, 13§). Säännöstössä korostetaan, että vaitiolovelvollisuus koskee kaikkea itse asioimistilanteesta muistiinpanoihin. Tiukka salassapitovelvollisuus luo turvallisuuden tunnetta asiakkaan kanssa. Jotkut tulkit voivat saada käsityksen siitä, ettei voi kertoa traumaattisista kokemuksista työryhmälle, tai purkaa tilannetta mitenkään. Siten terveet käsittelytavat trauman kohtaamiseen ei toteudu (Mehus & Becher,

2015, 252). Määttä ja kumppanit (2019) kertovat, että tulkeilla ei ole aina mahdollista purkaa asioimistilanteiden aiheuttamia negatiivisia tunteita.

4.1.3 Ulkoiset tekijät

Tulkkien kokemus työnsä alhaisesta arvostettavuudesta näyttäytyi tutkimuksessani vahvasti. Aineistossa suurena teemana sijaistraumatisoitumisen riskille oli osaamattomuus tulkkausavusteisessa työssä. Määtän ja kumppaneiden (2019) artikkelissa tulkit keskustelivat miten ammattimaisuus ja omat tunteet olivat ristiriidassa, mutta osaltaan jokainen artikkelin kuvaama tilanne oli myös ulkoisten tekijöiden, eli työntekijöiden osaamattomuuden vaikutusta tulkin työturvallisuuteen. Geiligin ja kumppaneiden (2021) tutkimuksessa tulkit kokivat, että työntekijöillä ei ole tietoisuutta tulkin työstä. Kielteiset kokemukset työntekijän kanssa toimimisesta sisälsivät esimerkiksi voimattomuuden tunnetta, alhaista kunnioitusta tulkkaukselle työntekijältä sekä tulkin tunne siitä, että on huomaamaton, kuin jonkinlainen objekti (mt.).

Tulkit kokivat, että heillä ei ole mahdollisuutta purkaa rankkoja asioimistilanteita (Costa ym. 2020; Crezee ym. 2011; Denkinger ym. 2018; Geilig ym. 2021; Kindermann ym. 2017; Mehus & Becher 2015; Määttä ym. 2019; Villalobos ym. 2021). Denkingerin ja kumppaneiden (2018) tutkimuksessa 71.6 % (n=84) tulkeista kokivat tarvetta olla yhteydessä työntekijöiden kanssa, tarkoittaen asiakastilanteista konsultoimista ja niiden purkamista. Erityisesti pakolaistyössä asiakastapaamista edeltävä konsultoiminen ja tilanteen purkaminen on tärkeää psyykkisen stressin vähentämiseksi (mt.). Crezeen ja kumppaneiden (2011) tutkimuksessa ylivoimainen enemmistö tutkimukseen osallistuneista tulkeista (n=90) koki, ettei mikään määrä tulkkauskoulutusta voisi valmistaa heitä asiakastapaamisiin, jonka sisällöstä heille ei ole annettu tietoa etukäteen.

Freelancer-tulkeilla ei aina ole työyhteisöä, joille he voisivat purkaa rankkoja kokemuksia. Työntekijää kannustetaan auttamaan tulkkia asiakastapaamisten purussa, mutta logistiset ongelmat saattavat estää tämän toteutumisen. Esimerkiksi ajalliset rajoitteet, kuten työntekijän kiireellinen aikataulu, estää tulkin tarvitseman purun, ja lisää tulkin tunnetta siitä, ettei häntä arvosteta työyhteisössä. (Mehus & Becher, 2015; Määttä ym. 2019.)

Työntekijöillä ei ole aina mahdollisuutta käyttää koulutettua tulkkia (Crezee ym. 2011). Jos pakolaistaustainen asiakas kuuluu vähemmistöön, ja koulutettua tulkkia ei löydy, työntekijän on pakko turvautua ad hoc- tulkkiin. Kouluttamattoman tulkin käyttö vaarantaa asiakasturvallisuuden, koska ad hoc-tulkilla ei välttämättä ole tietoa tulkkauksen eettisistä käytännöistä (Mt.). Paananen (2018, 32) kertoo artikkelissaan tutkimuksesta, jossa kävi ilmi koulutetun ja ad hoc-tulkin ero käytännön työssä. Koulutetut tulkit tulkkasivat 52 kysymyksestä kaikki, kun taas ad hoc-tulkki tulkkasi 37 kysymyksestä vain viisi (mt.). Näin ollen voi olettaa, että ad hoc-tulkin käyttö voi johtaa jopa hoitovirheeseen. Kuten tutkielmassani olen monesti korostanut, luottamus on äärettömän tärkeää pakolaistaustaisten asiakkaiden kanssa työskentelyssä. Epäeettinen, kouluttamaton tulkkaus on kyseenalaista, sillä se voi luoda luottamuksen rikkoutumisen tunteita asiakkaalle, joka on monesti elämässään sen jo kokenut (Crezee ym. 2011).

4.2 Sijaistraumatisoitumisen hoito ja ennaltaehkäisy

4.2.1 Työyhteisön ja tulkkausavusteisen työn koulutuksen vaikutus

Ammattilaisten osaaminen tulkkausavusteisessa työssä auttaa tulkkia asettamaan rajat työskentelyssään. Geilig ja kumppanit (2021) toteavat tutkimuksessaan, että hyvin harvalle ammattilaiselle annetaan koulutusta tulkkausavusteisesta työstä. Tutkimuksen tulokset korostavat ammatillisen tiimin rakentamista, jossa työntekijä ja tulkki molemmat kouluttautuvat työskentelemään toistensa kanssa (mt.). Työntekijöiden on ymmärrettävä tulkkausavusteisen työn käytännöt ja heidän on oltava tietoisia keitä voi käyttää tulkkeina (Berthold & Fischman, 2014).

Määtän ja kumppaneiden (2019) mukaan työyhteisö voi ennaltaehkäistä sijaistraumatisoitumista tarjoamalla mahdollisuuden työnohjaukseen sekä purkukeskusteluihin. Säännölliset työnohjaukset vähentävät traumalle altistumisesta aiheutuvaa stressiä ja ahdistusta (Berthold & Fischman, 2014). Työyhteisön tuki on hyvin harvinaista freelancer-tulkille, ja siksi organisaatiot ovat eettisesti vastuussa tulkkien työkyvystä (Simms ym. 2021). Organisaation vastuu on ylläpitää työyhteisönsä hyvinvointia, mutta hyvinvointi vaikuttaa myös esimerkiksi tulkkauksen laatuun (Määttä ym. 2019).

Crezee ja kumppaneiden (2011) tutkimuksessa 83 % (n=90) vastaajista kokivat, että työntekijän tulisi aina konsultoida tulkkia ennen tulkkaustilannetta. Haastatellut tulkit kokivat, että heillä ei

ole usein mitään tietoa, mitä tuleva tulkkaustilanne koskee. Denkingerin ja kumppaneiden (2018) tutkimuksessa 71.6 % vastaajista koki tarvetta konsultoinnille ja purkukeskustelulle. Crezeen ja kumppaneiden (2011) tutkimuksessa nousi esille konsultoinnin tärkeys. Työntekijän on tärkeä keskustella tulkin kanssa tulevasta asioimistilanteesta, sillä se auttaa tulkkia valmistautumaan henkisesti mahdollisiin traumaattisiin kokemuksiin. Tulkit nostivat esille myös näkökulman siitä, että tilanteen konsultointi auttaa heitä toimimaan asioimistilanteissa sensitiivisemmin. Tieto asiakkaan taustasta, tai mahdollisista traumakokemuksista auttaa tulkkia toimimaan kontekstin mukaisesti. (Mt.)

4.2.2 Myötätuntotyytyväisyys ja sisäiset valmiudet

Traumatutkija Beth Stamm (2002) määrittelee myötätuntotyytyväisyyden käsitteen tunteeksi, jossa työntekijä kokee työnsä merkitykselliseksi, ja kokee saavansa positiivisia kokemuksia sekä mielihyvää auttamalla traumatisoituja asiakkaita. Myötätuntotyytyväisyyden tunteeseen kuuluu myös esimerkiksi kollegiaalinen tuki (Määttä ym. 2019). Voimakas myötätuntotyytyväisyyden tunne voi ennaltaehkäistä negatiivisia tunteita ja ylikuormittumista tulkin työssä (Mehus & Becher, 2016, 252). Nissisen (2012) mukaan ymmärrys siitä, ettei työntekijä voi pelastaa asiakasta kokonaisvaltaisesti, mutta silti kokee työpanoksensa riittävän asiakkaan auttamiseen, on osa myötätuntotyytyväisyyden käsitettä. Tulkkien työssä sijaistraumatisoitumisen riski on korkea, mutta myötätuntotyytyväisyyden taso on tavallista korkeampi (Mehus & Becher, 2015).

Pakolaisten kanssa tehtävässä työssä tulkeille saattaa kehittyä voimaantumista, resilienssiä ja positiivisia näkökulmia elämästä (Simms ym. 2021). Resilienssi tarkoittaa kykyä hankkia sopivaa tukea traumaattisten kokemusten jälkeen ja käyttää tätä tukea hyödyksi. Resilienssi mahdollistaa ihmisen toipumisen traumaattisista kokemuksista hänen sopeutumiskyvyllään. Resilienssiä vahvistaa sopeutuvien selviytymiskeinojen kehittyminen (Costa ym. 2020). Tulkin toimijuuden yhteyttä traumaan ei ole tutkittu tarpeeksi. Näiden yhtälön ymmärtäminen on sijaistraumatisoitumisen ennaltaehkäisyn kannalta kriittistä (Määttä ym. 2019).

Muutamassa tutkimuksessa (Denkinger ym. 2018; Kindermann ym 2017) todettiin tulkin kiintymyssuhteen vaikuttavan sijaistraumatisoitumisen ennaltaehkäisyyn. Edellä mainittujen tutki-

musten mukaan turvallinen kiintymyssuhde vaikuttaa tulkin sisäiseen toimijuuteen ja edesauttaa resilienssiä, sekä traumaattisista kokemuksista palautumista. (Mt.). Ainoastaan kahdessa tutkimusartikkelissa tutkittiin kiintymyssuhteiden vaikutusta sijaistraumatisoitumiseen, joten kyseinen tulos on hyvin pieni.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimukseni tarkoituksena oli kartoittaa tekijöitä, jotka altistavat tulkin sijaistraumatisoitumiselle sekä tekijöitä, jotka ennaltaehkäisevät ja hoitavat ilmiötä. Tutkimukseni toi esille kolme alaluokkaa, jotka altistavat tulkin sijaistraumatisoitumiselle; henkilökohtainen traumahistoria ja jaettu kulttuurinen tausta (esim. Crezee ym. 2011; Denkinger ym. 2018), eettiset ristiriidat ja ammatillisuus (esim. Costa ym. 2020; Berthold & Fischman, 2014) sekä ulkoiset tekijät (esim. Määttä ym. 2019; Geilig ym. 2021). Tutkimuksessa esille nousseet tulkin sijaistraumatisoitumista ennaltaehkäisevät ja hoitavat tekijät jaoin kahteen luokkaan: työyhteisön ja tulkkausavusteisen työn koulutuksen vaikutus (esim. Geilig ym. 2021) ja myötätuntotyytyväisyys ja sisäiset valmiudet (esim. Määttä ym. 2019).

Tutkimukseni perusteella ei ole yhtä tiettyä tekijää, joka aiheuttaa sijaistraumatisoitumista, vaan se on monen tekijän summa. Tutkimukseni avulla voidaan huomata, miten monet asiat ovat tulkkausavusteisessa työssä parannettavissa, ja miksi niiden on pakko muuttua. Muut sosiaali- ja terveydenhuollon alat ovat kehittäneet jatkuvan, reflektiivisen ja konsultoivan työnohjauksen auttaakseen heitä pysymään työkykyisenä (Costa ym. 2020). Tällainen tuki ja työnohjaus ei ole kuulunut tulkin työhön, mutta on välttämätön turvallisen työssä käymisen kannalta. Tutkimusartikkeleissa nousi jatkuvasti esille se, että tulkit ovat suurimmaksi osaksi yrittäjiä (esim. Määttä ym. 2019). Vaikka tulkkauspalvelu hankitaan yksityisyrittäjältä, hän on silti osa hoitohenkilökuntaa. Tulkeilla on oikeus turvalliseen työskentelyyn.

Ihmissuhdetyössä on pohdittava oman toimijuuden merkitystä. Vaikka henkilökohtainen traumahistoria (esim. Kindermann ym. 2017) tai kiintymyssuhde (Denkinger ym. 2018) olisi läsnä tulkin elämässä, se ei tee hänestä epäpätevää tulkkia. Edellä mainitut tekijät ovat riskejä sijaistraumatisoitumiselle altistumiselle, mutta ne voivat vaikuttaa myös kokemukseen oman työn merkityksellisyydestä sekä taitoihin toimia pakolaistaustaisen asiakkaan kanssa (esim.

Simms ym. 2021). Oman traumakokemuksen myötä tulkki voi ymmärtää toista traumaa kokenutta ihmistä paremmin.

Karisen ja kumppaneiden (2020) tekemän selvityksen mukaan lait eivät määrittele tulkin roolia osana julkisen terveydenhuollon palvelutuotantoa. Lainsäädännössä ei määritellä sitä, kuka voi toimia tulkkina, tai mikä tulkkauksen hyvä laatu on. Laki määrittää ainoastaan sen, ettei tulkki voi sidonnaisuutensa vuoksi olla kyvytön hoitamaan tulkkausta. Samaisessa selvityksessä tuotiin esille, että kilpailutus on suuri osa tulkkien työkenttää muokkaavista ja haastavista tekijöistä. Kilpailutus tuo suurta huolta tulkkien keskuudessa esimerkiksi se, että yrityksille on edullisempaa käyttää vähemmän kokenutta, jopa kouluttamatonta tulkkia. Selvityksessä tuodaan myös esille se, että tulkin osaamisen ja tulkkauksen laadun valvonta on jopa olematonta (Mt.). Harjoittelujaksollani pakolaispsykiatrian poliklinikalla tulkkien kilpailutuksen tuomat ongelmat nousivat konkreettisesti esille. Tutut ja turvalliset tulkit, jotka olivat vuosikausien ajan luoneet luottamussuhteita traumatisoituneiden asiakkaiden kanssa, olivat kilpailutuksen myötä vaarassa menettää kumppanuuden poliklinikan kanssa. Kilpailutus pakottaa hyvinvointialueet näkemään tulkit säästökohteina.

Tulkkauksen lakisääteinen rooli ei luo itse tulkeille turvallista työympäristöä. Se, ettei tulkin koulutusta ole laissa säädetty, vähentää tulkkien arvostusta. Ihmissuhdetyötä ei voi nähdä pelkästään numerona tai säästönä. Nykyinen tila heikentää tulkkien työoloja, heidän ammatillista arvostustaan sekä vaikeuttaa heidän integroitumistansa työyhteisöön vertaisena. Lain puutteellisuuden, tulkkiavusteisen työn tietoisuuden vähyyden ja säästöjen takia altistamme kanssatyöntekijämme sijaistraumatisoitumiselle. Tahdon myös korostaa, että ad hoc-tulkkaus ei vaaranna ainoastaan aikuisia ihmisiä. Myös lapsitulkkaus on tässä suurena eettisenä ristiriitana, joka voi aiheuttaa lapselle psyykkistä kuormitusta.

Mielipiteeni on ollut alusta asti se, että asioiden pitää muuttua tulkkausavusteisen työn kannalta. Koen suureksi rikkaudeksi sen, että olen saanut kosketuksen pakolaisten kanssa tehtävään tulkkaustyöhön, sillä se muovaa minua sosiaalityöntekijänä jo alusta asti. Sosiaalityön kentällä on paljon asioita, jotka kaipaavat muutosta. Koen elintärkeäksi oman ammattimaisuuteni kannalta sen, että oma harjoittelujakson ohjaaja korosti minulle tulkkien työn tärkeyttä, sillä ehkä voin olla joskus se henkilö, joka opettaa nuoremmalle sosiaalityön opiskelijalle.

Tutkimukseni sekä kokemukseni myötä on noussut esille, ettei tulkkausavusteinen työ rajoitu pelkästään pakolaispsykiatrian klinikkaan Tampereella, vaan maanlaajuisesti eri sosiaalityön kentille, kuten lastensuojeluun, aikuissosiaalityöhön, terveyssosiaalityöhön ja koulukuraattorin työhön. Kaikki traumatisoituneet, tulkkausta tarvitsevat asiakkaat eivät saa tarvitsemaansa hoitoa, ja sosiaalityöntekijä voi kohdata heidät missä vaan. Sen vuoksi sosiaalityön opintoihin, esimerkiksi asiakastyön menetelmiin on tärkeä lisätä tulkkausavusteisen työn koulutusta. On tärkeää, että sosiaalityöntekijällä on tietoisuus tulkin työstä, ja sen riskeistä. Suurentuneen pakolaisuuden takia tulkkausavusteinen työ ei koske pelkästään sosiaalityötä. Se koskee valtavasti myös terveydenhuoltoa, poliisia, kehittäjätyötä ja oikeudellisissa prosesseissa työskenteleviä ihmisiä. Pakolaisuus on ilmiö, joka on monesta syystä tullut jäädäkseen.

LÄHTEET

Amnesty International Suomen osasto: Ilmastokriisi ja pakolaisuus. https://www.amnesty.fi/mita-amnesty-tekee/ilmastokriisi/ilmastosiirtolaisuus/ Viitattu 10.3.2024

*Berthold, Megan & Fischman, Yael (2014) Social Work with Trauma Survivors: Collaboration with Interpreters. National Association of Social Workers. doi:10.109/sw/swu011

*Costa, Beverley & Gutiérrez, Raquel Lázaro & Rausch, Tom (2020) Self-care as an Ethical Responsibility: A Pilot Study on Support Provision for Interpreters in Human Crises. Translation and interpreting studies, 2020-06, Vol. 15, 36–56

*Crezee, Ineke & Jülich, Shirley & Hayward Maria (2011) Issues for Interpreters and Professionals Workin in the Refugee Settings. Journal of Applied Linguistics and Professional Practice. Jalpp issn: 2040-3666

Christos Christou (2024) Yksi pahimmista kriiseistä vuosikymmeniin: kansainvälinen puheenjohtajamme vetoaa avun kiireelliseen laajentamisen puolesta Sudanissa. Lääkärit ilman rajoja- blogiteksti 16.4.2024. https://laakaritilmanrajoja.fi/yksi-pahimmista-kriiseista-vuosikymmeniin-vuosi-sotaa-sudanissa/ Viitattu 20.4.2024

*Denkinger, Jana & Windthorst, Petra & Rometsch-Ogioun El & Sount, Caroline & Blume, Michael & Sedik, Hes & Kizilhan, Jan & Gibbons, Niamh & Pham, Phuong & Hillebrecht, Jennifer & Ateia, Nora & Nikendei, Christoph & Zipfel, Stephan & Junne, Florian (2018) Secondary Traumatization in Caregivers Working with Women and Children Who Suffered Extreme Violence by the" Islamic State". Frontiers of Psychiatry 9:234

Elo, Satu & Kajula, Outi & Tohmola, Anniina & Kääriäinen, Maria (2022) Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen. Hoitotiede, 34, 4, 215–225.

*Geilig, Angelika & Knaevelsrud, Christine & Böttche, Maria & Stammel, Nadine (2021). Mental Health and Work Experiences of Interpreters in the Mental Health Care of Refugees: A Systematic Review. Frontiers of Psychology 12:710789

Hallintolaki (434/2003)

Halla, Tapio (2007) Psyykkisesti sairas maahanmuuttaja. Teoksessa Duodecim 123, 469–475. Honkasalo, Veronika 2016. Osallisuus vaatii toteutuakseen turvaa, aitoa kuuntelemista, ystävyysverkostoja ja tietoa. Näkökulma 28, Nuoristotutkimusverkosto.

Hall, Jonathan & Werner Katharina (2022) Trauma and Trust: How War Exposure Shapes Social and Institutional Trust Among Refugees. Frontiers of Psychology. 13:786838. doi: 10.3389/fpsyg.2022.786838

Haravuori, H., Marttunen, M. & Viheriälä, L. 2016. Traumaattiset kokemukset. Teoksessa K. Kumpulainen, E. Aronen, H. Ebeling, E.Laukkanen, M. Marttunen, K. Puura, A. Sourander (toim.), Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. s. 91–96. Kustannus Oy Duodecim

Hudnall Stamm, Beth (2002) Measuring Compassion Satisfaction as well as Fatigue: Developmental history of the Compassion Satisfaction and Fatigue Test. Veterans Affairs National Center for Posttraumatic Stress Disorder. Dartmouth Medical School of Psychiatry.

Isolahti, Nina (2015) Asioimistulkkaus eilen ja nyt. Teoksessa Aaltonen, Sirkku, Siponkoski, Nestori, Abdallah, Kristiina (2015) Käännetyt maailmat: johdatus käännösviestintään. Gaudeamus. Ellibs.

Kallio, Tomi (2006) Laadullinen review-tutkimus metodina ja yhteiskuntatieteellisenä lähestymistapana. Hallinnon tutkimus 25(2), 18–28.

Karinen, Risto & Luukkonen, Tuomas & Jauhola, Laura & Määttä, Simo (2020). Selvitys asioimistulkkauksen nykytilasta. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2020:45. Työ- ja elinkeinoministeriö. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-556-0

Kielilaki (423/2003)

*Kindermann, David & Schmid, Carolin & Derreza-Greeven, Cassandra & Huhn, Daniel & Kohl, Rupert & Junne, Florian & Nikendei, Christoph. (2017). Prevalence of and Risk Factors for Secondary Traumatization in Interpreters for Refugees: A Cross-Sectional Study. Psychopathology, 50, 262–272. https://doi.org/10.1159/000477670

Koskinen, Kaisa & Vuori, Jaana & Leminen, Anna-Kaisa (2018) Asioimistulkkaus: Monikielisen yhteiskunnan arkea. Vastapaino, Tampere.

Levenson, Jill (2017) Trauma Informed Social Work Practice. National Association of Social Workers.

Maahanmuuttovirasto: Suomeen valitut ja Suomeen saapuneet kiintiöpakolaiset. https://migri.fi/kiintiopakolaistilastot Viitattu 10.4.2024.

*Mehus, Christopher & Becher Emily (2015) Secondary Traumatic Stress, Burnout, and Compassion Satisfaction, in a Sample of Spoken-Language Interpreters. University of Minnesota.

*Määttä, Simo K., Ylikomi, Riitta, Puumala, Eeva (2019) Asioimis- ja oikeustulkkauksen psyykkinen hinta: Sijaistraumatisoitumisen ehkäisy kuormittavissa tulkkaustilanteissa, MikaEL, Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen. symposiumin verkkojulkaisu, Vuosikerta 12, 195–209

Nissinen, Leena (2012) Rajansa kaikella: Miten estää myötätuntouupuminen? Edita. Helsinki.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2023) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2019) Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakkoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/htk_ohje_verkko14112012.pdf Viitattu 15.4.2024

Paananen, Jenny (2018) Tulkki yleislääkärin vastaanotolla: tavoitteena potilaskeskeinen, sujuva ja empaattinen keskustelu. Teoksessa Asioimistulkkaus: Monikielisen yhteiskunnan arkea, 29–64. Vastapaino, Tampere.

Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus (77/1968)

Pilke, Nina & Kolehmainen, Leena & Penttilä, Esa (2015). Luonnollinen kääntäminen, kielenvälitys vai ad hoc-tulkkaus? Terminologinen näkökulma käännöstieteen reuna-alueille. Virittäjä, 119(3). https://journal.fi/virittaja/article/view/52325

Saari, Salli (2021) Kuin salama kirkkaalta taivaalta, kriisit ja niistä selviytyminen. Kustannusosakeyhtiö Otava.

Sarajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni (2017) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi.

*Simms, James & Thelan, Alexandra & Domoff, Sarah & Meadows, Elisabeth A (2021). An Examination of Vicarious trauma Among Refugee Mental Health Interpreters. Occupational Health Science.

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto & Käännösalan asiantuntijat & Suomen Puhevammaisten Tulkit & Suomen Viittomakielen tulkit & Suomen kirjoitustulkit & Helsingin seudun asioimistulkkikeskus & Keski-Suomen tulkkikeskus & Kuurojen liitto & Kuuloliitto (2021) Asioimistulkkien ammattisäännöstö. https://www.sktl.fi/@Bin/7e7a102bab8ef5661a5c7b6234565e22/1713800962/application/pdf/2533049/Asioimistulkin ammattisäännöstö 2021.pdf Viitattu 25.3.2024.

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto: Opiskelu https://www.sktl.fi/kaantaminen_ja_tulkkaus/opiskelu/ Viitattu 25.3.2024

Suomen pakolaisapu (2023) Pakolaisuus Suomessa. https://pakolaisapu.fi/pakolaisuus-suomessa/ Viitattu 22.3.2024.

UNHCR Refugee Data Finder https://www.unhcr.org/refugee-statistics/ Viitattu 22.3.2024

Vuori, Jaana (2018) Joskus näkyy, joskus ei: tulkit kotoutumistyön asiantuntijateksteissä. Teoksessa Asioimistulkkaus: Monikielisen yhteiskunnan arkea, 297–334. Vastapaino, Tampere

Vuori, Jaana & Hokkanen, Sari & Choroszewicz Marta & Leminen, Anna-Kaisa (2022) Etninen eriarvoisuus asioimistulkkien ammatissa ja työoloissa. Työelämän Tutkimus, 20(2), 185–210.

*Villalobos, Bianca & Orengo-Aguayo, Rosaura & Castellanos, Rebeca & Pastrana, Freddie & Stewart, Regan (2021) Interpreter Perspectives on Working with Trauma Patients: Challenges and Recommendations to Improve Access to Care. American Psychological Association. Vol 52 no 5. 477–486.

LIITE 1. (ESIM. ANALYYSIÄ TÄYDENTÄVÄ LIITETAULUKKO, KUVIO YMS.)

	Tutkimuksen tekijät, nimi ja julkaisutiedot	Tutkimuksen tavoite, tutkimusasetelma ja kohdemaa	Keskeiset havainnot
1.	Berthold, Megan & Fischman, Yael (2014) Social Work with Trauma Survivors: Collaboration with Interpreters. National Association of Social Workers. doi: 10.1093/sw/swu011	Tutkimuksen tavoitteena korostaa miten tärkeää sosiaalitytöntekijän ja tulkin yhtistyö on. Tutkimuksessa tarkastellaan syitä sijiatraumatisoitumiselle ja ehdotetaan parannuksia. Laadullinen tutkimus. Kohdemaa: Yhdysvallat	Tulkkien työolosuhteiden puutteellisuus, koulutuksen puute tulkilla ja sosiaalityöntekijällä. Artikkelissa käsitellään myös ennaltaehkäiseviä tekijöitä.
2.	Costa, Beverley & Lázaro Gutiérrez, Raquel & Rausch, Tom (2020) Self-care as an Ethical Responsibility: A Pilot Study on Support Provision for Interpreters in Human Crises. Translation and Interpreting Studies. John Benjamins Publishing Company.	Tavoitteena tutkia työyhteisön tuen merkitystä tulkeille. Kvantitatiivinen tutkimus. Kohdemaa: Iso-Britannia.	Havainnot perustelivat syitä, miksi tulkeille täytyy opettaa jo koulutusvaiheessa työn vaarat, ja miten hoitaa itseään, ettei altistu sijaistraumatisoitumiselle.
3.	Crezee, Ineke & Jülich, Shirley & Hayward, Maria (2011) Issues for Interpreters and Professionals Working in Refugee Settings. Journal of Applied Linguistics and Professional Practicee. Equinox Publishing.	Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia tulkkien taustoja, esimerkiksi pakolaisutaustan vaikutusta ta koulutusta, ja tutkia niiden vaikutusta sijaistraumatisoitumiseen. Mixed-methods tutkimus. Kohdemaa: Uusi-Seelanti.	Pakolaistaustaiset tulkit ovat alttiimpia sairastumaan sijaistraumatisoitumiseen. Tulkkausavusteinen työ on työntekijän puolesta osaamatonta. Tulkkausavusteista työtä on opetettava toimivan yhteistyön takaamiseksi.
4.	Denkinger, Jana & Windthorst, Petra & Rometsch-Ogioun El Sount, Caroline & Blume, Michael & Sedik, Hes & Kizilhan, Jan & Gibbons, Niamh & Pham, Phuong & Hillebrecht, Jennifer & Ateia, Nora & Nikendei, Christoph & Zipfel, Stephan &Junne, Florian (2018) Secondary Traumatization in Caregivers Working with	Tutkimuksen tavoitteena selvittää sijaistraumatisoitumisen yleisyyttä tulkeissa, riskitekijät sijaistraumatisoitumiseen sekä tulkin traumahistorian, pakolaistaustan, resilienssin ja työyhteisön vaikutusta ilmiöön. Mixed-methods tutkimus. Kohdemaa:Saksa	Henkilökohtainen traumahistoria, jaettu kulttuurinen tausta, sekä tulkin heikko sisäinen toimijuus on riskitekijä sijaistraumatisoitumiselle. Tutkimuksessa esitetään myös parannusehdotuksia riskien vähentämiseksi.

	Women and Children who Suffered Extreme Violence by the "Islamic State". Frontiers in Psychiatry 9:234.		
5.	Geilig, Angelika & Knaevelsrud, Christine & Böttsche, Maria & Stammel, Nadine (2021) Mental Health and Work Experiences of Interpreters in the Mental Health Care of Refugees: A Systematic Review. Frontiers in Psychiatry 12:710789	Tutkimuksen tavoitteena tunnistaa ja tiivistää syitä tulkin sijaistraumatisoitumiselle. Mixed methods-tutkimus. Kohdemaa: Kanada, Yhdysvallat, Australia, Uusi-Seelanti, Englanti, Skotlanti, Wales, Tanska ja Saksa	Tulkin sijaistraumatisoitumiseen vaikuttaa työympäristön turvallisuus, purkukeskustelujen ja konsultaatioiden puutos, sekä tulkin oma toimijuus.
6.	Kindermann, David & Schmid, Carolin & Derrezza-Greeven, Cassandra & Huhn, Daniel, Kohl, Rupert Maria & Junne, Florian & Schleyer, Maritta & Daniels, Judith & Ditzen, Beate & Herzog, Wolfgang & Nikendei, Christoph (2017) Prevalence ofand Risk Factors for Secondary Traumatization in Interpreters for Refugees: A Cross-Sectional Study. Psychopathology 2017:50	Tutkimuksen tavoitteena analysoida PTSD:n ja sijaistraumatisoitumisen esiintyvyyttä tulkeissa, tutkia sijaistraumatisoitumisen ja resilienssin vaikuttavuutta ja tutkia, vaikuttaako resilienssi sijaistraumatisoitumiseen tai PTSD sairastumiseen. Mixed-methods tutkimus. Kohdemaa: Saksa	9 % tulkeista sairasti PTSDtä, 21 % tulkeista oli sijaistraumatisoituneita. Tulosten mukaan tulkin resilienssi ja työyhteisön merkitys on sijaistraumatisoitumista vähentävä tekijä.
7.	Mehus, Christopher & Becher, Emily (2015) Secondary Traumatic Stress, Burnout, and Compassion Satisfaction in a Sample of Spoken-Language Interpreters. Traumatology 22:4. University of Minnesota.	Tutkimuksen tavoitteena on selvittää sijaistraumatisoitumisen ja myötätuntotyytyväisyyden esiintyvyyttä, ja tekijöitä, jotka vaikuttavat siihen. Mixed-methods tutkimus. Kohdemaa: Yhdysvallat	Tutkimuksen mukaan korkea myötätuntotyytyväisyys vaikuttaa resilienssiin ja siihen, kuinka helposti tulkki voi sairastua sijaistraumatisoitumiseen.
8.	Määttä, Simo & Ylikomi, Riitta & Puumala, Eeva (2019) Asioimis- ja oikeustulkkauksen psyykkinen hinta: Sijaistraumatisoitumisen ehkäisy kuormittavissa tulkkaustilanteissa. MikaEL Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu.	Artikkelin tavoitteena oli eritellä eri tapauksien kuormittavuustekijöitä, ja lopuksi tutkijat kertoivat miten kuormittavuustekijät vaikuttavat sijaistraumatisoitumiseen. Laadullinen tutkimus. Kohdemaa: Suomi	Tutkimuksen mukaan työnantajalla ja työntekijällä itsellään on vastuu pitää huolta työkyvystä. Tulosten mukaan myötätuntotyytyväisyys sekä positiivinen toimijuus vähentää tulkin riskiä sairastua sijaistraumatisoitumiseen.
9.	Simms, James & Thelan, Alexandra & Domoff, Sarah & Meadows, Elizabeth (2021) An Examination of Vicarious Trauma Among Refugee Mental Health Interpreters. Occupational Health Science. Springer Nature Switzerland.	Tutkimuksen tavoitteena tutkia arabiankielisten tulkkien kokemuksia pakolaistyössä työskennellessä. Mixed methods tutkimus Kohdemaa: Yhdysvallat	Tutkimuksen mukaan tulkkaus lisää elämänmyönteistä asennetta ja resilienssiä. Tutkimuksen mukaan tulkkien hyvinvointia lisää työyhteisön tuki sekä koulutus. Sijaistraumatisoituminen on yleisempää tulkeilla, joilla on henkilökohtainen traumahistoria ja jaettu kulttuurinen tausta.
10.	Villalobos, Biance & Orengo-Aguayo, Rosaura & Castellanos, Rebeca & Pastrana, Freddie & Regan, Stewart (2021) Interpreter Perspectives on Working with Trauma Patients: Challenges and Recommendations to Improve Access to Care. American Psychological Association.	Tutkimuksen tavoitteena tarkastella riskitekijöitä sijaistraumatisoitumiselle ja ehdottaa ennaltaehkäiseviä tekijöitä. Mixed-methods tutkimus. Kohdemaa: Yhdysvallat	Tutkimuksen mukaan tulkkaaminen ensimmäisessä persoonassa altistaa sijaitraumatisoitumiselle. Myös konsultointi ja purkukeskustelut ovat ennaltaehkäiseviä tekijöitä.